

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 67 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 67 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:

<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3718>

GERİLMİŞ SINIRLAR (AFRİKA) TENSIONED BORDERS (AFRICA)

Murat ÇINAR*

Öz

Bir devletin, başka bir devlete boyun eğdirmesi sonrasında topraklarını ele geçirmesi, bununla birlikte nüfusu üzerinde egemenlik kurması, başta ekonomik kaynaklarından kültürel değerlerine kadar birçok mecrada söz ve tasarruf sahibi olması sömürgeciliğin önemli göstergelerindedir. Modern sömürgecilik Coğrafi Keşiflerle başlamıştır. 15. yüzyıldan itibaren Avrupalı devletler dünya üzerinde kendi milli sınırlarını aşacak boyutlarda deniz aşırı imparatorluklar kurmuşlardır. Sömürge döneminde Afrika kıtası insani açıdan büyük açılar yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgeci devletler Afrika'dan ayrılmaya başlamıştır. Ancak sömürgeci devletler geride birçok sorunu miras olarak bırakmıştır. Bugün Afrika'da başta sınır problemleri olmak üzere etnik çatışma ve rekabet, insan hakları ihlalleri, çevre sorunları, hastalıklar, açlık ve ekonomik problemler gibi önemli sorunlar bulunmaktadır. Afrika kıtasında en önemli sorunlardan birisi sınır anlaşmazlıklarıdır. Bugün Afrika kıtasında onlarca sınır problemi bulunmaktadır. Bu problemlerin nedeni sömürgeci devletlerin oluşturduğu suni sınırlardır. Ülke sınırları oluşturulurken etnik, dini, kültürel, ekonomik ve siyasi durum dikkate alınmamıştır. Afrika'da ülke sınırlarının belirlenmesinde sömürgeci devletler önemli bir etkiye sahiptir. Bu ülkeler sınırların oluşturulmasında kendi menfaatlerini dikkate almışlardır. Bu durum Afrika'da gerilim ve çatışmaların devam etmesine neden olmuştur. Afrika kıtası; kıtlığın, doğal afetlerin ve ülkeler arasında savaşların oluşturduğu krizlerin yaşandığı coğrafya olarak bilinmektedir. Batılı devletlerin sömürge zamanlarında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal anlamda sömürdüğü bu kıta, sömürge sonrası yine batılı devletlerin bırakmış olduğu krizlerle günümüzde de mücadele etmektedir. Sömürgeci devletler Afrika kıtasında yaşayanları kendi çıkarları doğrultusunda yönetecekleri devletler halinde bölmüş ve ulus devletler oluşmasına izin vermeyerek kendi amaçlarına hizmet edecek toplumlar ve devletler oluşturmuştur. Sınır problemleri devletlerin politikalarına ve halkların benliğine işlemiştir. Ayrıca Afrika'da artan milliyetçilik ve çevresel baskılar sınır problemlerinin kabul edilebilir şekilde çözülmesini zorlaştırmaktadır. Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmanın konusunu günümüzde Afrika kıtasındaki belli başlı problemleri sınırlar ve ateşkes hatlarının oluşma nedenleri, geçmişten bugüne yaşanan gelişmeler oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Sınır, Coğrafya, Devlet, Çatışma.

Abstract

One of the most important indicators of colonialism is that a state seizes its territory after subjugation to another state, however, establishes sovereignty over its population, and has a say and savings in many media from its economic resources to cultural values. Modern colonialism began with Geographical Discoveries. From the 15th century onwards, European states established overseas empires in the world beyond their national borders. During the colonial period, the African continent experienced great humanitarian aspects. After the Second World War, the colonialist states began to leave Africa. However, the colonial states have left many problems as legacies. Today there are important problems in Africa, especially border problems, ethnic conflict and competition, human rights violations, environmental problems, diseases, hunger and economic problems. One of the most important problems in Africa is border disputes. Today there are dozens of border problems in the African continent. These problems are due to the artificial borders created by the colonial states. Ethnic, religious, cultural, economic and political situation was not taken into account when establishing country borders. In Africa, colonial states have a significant influence on the determination of the borders of the country. These countries have taken into account their interests in establishing the borders. This has led to tension and conflict in Africa. African continent; famine, natural disasters and wars between countries is known as the geography of crises. This continent, which the western states exploited in colonial times in economic, social, cultural and political terms, still struggles with the crises left by the western states after the colonial period. The colonial states divided the inhabitants of Africa into states that they would govern in their own interests and created societies and states that would serve their own purposes by not allowing the formation of nation-states. Border problems have been committed to the policies of the states and the self of the peoples. In addition, increasing nationalism and environmental pressures in Africa make it difficult to accept border problems in an acceptable way. In this research, descriptive survey model was used. The subject of this research is the main problematic boundaries and the reasons for the formation of the ceasefire lines in the African continent.

* Dr., Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmeni, muratcinar7633@gmail.com

Keywords: Africa, Border, Geography, State, Conflict.

1. Giriş

Sömürgecilik, bir milletin ve devletin başka bir milleti ve ülkeyi kendi devlet ve milletinin çıkarları doğrultusunda işletmesi, tekeline ve boyunduruğuna almasıdır veya başka bir deyişle elde ettiği o ülkenin her türlü imkânlarıyla insanların emeğinden yararlanarak kendine maddi ve manevi çıkarlar sağlamasıdır (Akdeniz, 1988, s. 3). Sömürgecilik, bir coğrafi alanın veya bu alan üzerinde yaşayan insanların bir güç tarafından kontrol edilmesi, o gücün hedeflerine uygun biçimde sevk ve idare edilmesi olarak tanımlanabilir. Bir devletin, başka bir devlete boyun eğdirmesi sonrasında topraklarını ele geçirmesi, bununla birlikte nüfusu üzerinde egemenlik kurması, başta ekonomik kaynaklarından kültürel değerlerine kadar birçok mecrada söz ve tasarruf sahibi olması sömürgeciliğin önemli göstergelerindedir. Modern sömürgecilik, Keşifler Çağı olarak adlandırılan Coğrafi Keşiflerle başlamıştır. 15. yüzyılda Portekiz ve İspanya'nın başlattığı sömürge yarışına sonraları İngiltere, Hollanda, Fransa, Belçika ve Almanya katılmıştır. Bu devletler zamanla dünya üzerinde kendi milli sınırlarını aşacak boyutlarda denizaşırı imparatorluklar kurmuşlardır. 1776'da Amerikan Devrimi ile sömürgecilik batıda kısmen ortadan kalksa da Afrika kıtasında sömürgecilik hızla yayılmıştır. 19. Yüzyılın sonlarına doğru Afrika kıtasında kurulan sömürge imparatorluklarına bağlı koloni devletleri adeta bu imparatorlukların hizmetkârı olmuşlardır. Sömürgeci devletler, yerli halkların topraklarını ve kültürünü ele geçirmekten çekinmemiş, modern devlet yapılarını kurarken ilkel metotları uygulamaktan geri kalmamışlardır. Barbar, yabani ve vahşi olarak nitelendirdikleri Afrikalı kabileleri medenileştirmeyi dini bir vazife olarak görmüşler ve medenileşme eğitimini barbarlık ve vahşetle başlatmışlardır. Sömürgeci devletlerin İkinci Dünya Savaşı sonrasında Afrika kıtasından ayrılması günümüze kadar miras kalan birçok sorun bırakmıştır. Başta sınır problemleri olmak üzere etnik çatışma ve rekabet, insan hakları ihlalleri, çevre sorunları, hastalıklar, açlık ve ekonomik problemler günümüze kadar miras kalan sorunlardır. Afrika kıtasında en önemli sorunlardan birisi sınır anlaşmazlıklarıdır.

Sınır, coğrafi bir ifade olmasına karşın sınır fikri aynı zamanda politik bir unsuru temsil eder. Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre sınır kelimesinin kökeni Rumca sinoro kelimesinden gelmekte ve iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, hudut anlamındadır (TDK, 2019). İnsanlar güvenlik nedeniyle yaşadığı mekânın etrafını bahçe duvarı gibi sınırlarla sağlarken, yaşadıkları şehirleri ise kaleler ve surlarla çevirmişlerdir. Günümüzde ülkeler daha geniş sınırları çeşitli güvenlik ekipmanları ile koruma altına almıştır. Milli politika açısından, sınırlar devletin egemenlik kurduğu coğrafyanın belirlemesi açısından önemlidir. Kristof (1959, 281)'a göre sınırların varlığı, siyasal topluluğun görece bir olgunluk ve düzen derecesine ulaştığının bir işaretidir. Sınır oluşturan dört resmi adım vardır:

1. Sınırın tanımlanması veya kurulması,
2. Haritacılar tarafından sınırlandırılması,
3. Yerdeki sınırlamalar ve işaretler
4. Düzenli idari uygulamalardır (Pathak, 2014, 3).

İnsanlık tarihi boyunca yaşam döngüsü sınırlarla belirlenmiş ve belirlenen mekanlarda yaşam devam etmiştir. Sınırların ihlal edilmesi çatışma veya savaşa yol açmıştır. Sınır anlaşmazlıklarının her birinin kendine özgü özellikleri ve sorunları vardır. Kimi zaman sınır anlaşmazlıklarını çözmek amacıyla müzakereler yapılırken kimi zaman bu durum çatışmalara veya savaşa yol açmaktadır. Birçok sınır anlaşmazlığının kökeni geçmişe dayanmaktadır. Sınır anlaşmazlıklarını nedenleri arasında yer altı ve yer üstü kaynakları, ulaşım, din, etnik kimlik ve güvenlik gösterilebilir. Günel (1997, 114)'e göre ülkeler arasındaki sınır anlaşmazlıkları 4 bölümde toplanabilir:

1. Bir devlet başka bir devletin karasuları ya da toprakları üzerinde hak iddia edebilir.
2. Sınırın fonksiyonu ile ilgili değişiklikler anlaşmazlık konusu oluşturabilir.
3. Sınırın, konferans masasında ve harita üzerinde belirlenmesi sırasında kullanılan müphem (belirsiz) ve çelişkili tanımlamalar, yanlış yer isimleri ve arazide mevcut olmadığı görülen noktalar anlaşmazlığa yol açabilir.
4. Sınırda bulunan petrol ve maden kaynaklarından, akarsulardan ve denizaltı zenginliklerinden yararlanmak hususundaki girişimler iki ülke arasında bir sınır anlaşmazlığı başlatması.

2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Afrika kıtasında yaşanan sınır problemlerinin nedenlerini ve günümüzdeki durumunu irdelemektir. Ülkelerin hakimiyet kurdukları coğrafi ortamları fiziksel anlamda pek değişmemekle birlikte jeopolitik durum dönemin şartlarına göre değişebilmektedir. Değişen güç odaklarının

zaman içerisinde yaşanan sınır sorunlarını kendi jeopolitik ortamlarına uygun siyasi, ekonomik ve askeri menfaatleri doğrultusunda çözebilecekleri, kendi oluşturacakları yeni jeopolitik teorilerin bu sorunların çözüm kaynağı olacağı düşünülmektedir. Çalışmayı önemli kılan Afrika kıtası üzerinde görülen sınır problemlerine toplu bir bakış açısı sunması ve daha önce bu biçimde konunun ele alınmamış olmasıdır. Afrika'daki sınırlarla ilgili alanyazında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Amutabi (2010) "Doğu Afrika İlemi Üçgeni'nde Arazi ve Çatışma" adlı çalışmada Sudan-Kenya-Etiyopya-Somali yarı çöl bölgelerindeki sınır çizgilerini incelemiş ve sınır ötesinde yaşayan göçmen etnik grupları araştırmıştır. Arpa (2011) "Sudan ve Darfur Sorunu" çalışmada Darfur Sorunu'nun iç ve dış sebepleri üzerinde durmuş; bu sorunun dünya siyasetindeki etkisi irdelenmeye çalışmıştır. Bayram (2013) "Darfur Sorunu'nun Uluslararası Boyuta Taşınmasında Küresel Enerji Politikalarının Rolü" adlı araştırmasında Darfur sorununun tarihçesini araştırarak sorunun ulusal ve uluslararası boyutunu ve etkilerini araştırmıştır. Collins (2005) "The İlemi Triangle" İlemi Üçgeni'nin oluşmasının nedenleri ve tarihsel gelişimini incelemiştir. Yücel (2018) "Afrika'nın Kronik Sorunu Sınır Anlaşmazlıkları: Etiyopya-Eritre Anlaşması Rol Model Olabilecek Mi?" adlı çalışmada Etiyopya-Eritre anlaşmasının doğuracağı sonuçları tartışmıştır. Mayall (1973) "Malavi-Tanzanya Sınır Anlaşmazlığı"nın tarihçesini, neden ve sonuçlarının araştırmıştır. Rossi (2016) "Kenya ve Uganda arasındaki Migingo Adası Anlaşmazlığı" adlı, Shaka (2013) "Migingo Island: Kenya or Uganda Territory" adlı çalışmalarında anlaşmazlığa neden olayları incelemiştir. Wilson (2012). "Cycles of crisis, migration and the formation of new political identities in Western Sahara" çalışmada sorunun neden ve sonuçlarını, tarihsel gelişimini araştırmıştır.

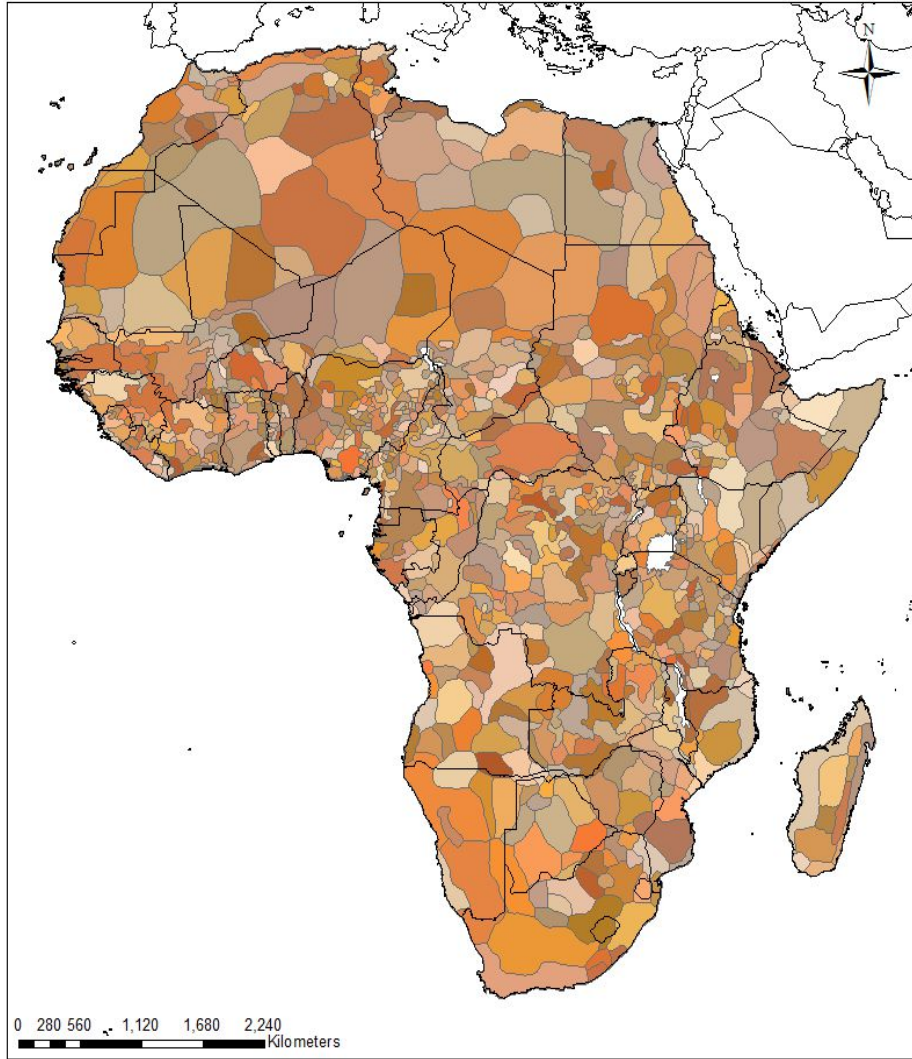
3. Materyal ve Metot

Araştırma betimsel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Arseven (2001, 103)'e göre; bu tip araştırmalar, olgular hakkında sistemli ve düzenli bilgiler elde edilerek yapılır. Betimleyici bir araştırmada herhangi bir durumun varlığı veya yokluğu ortaya koyulmaya çalışılır. Betimleyici araştırmaların sonuçları, tablo, grafikler yorumlanır ve değişkenler arasında korelasyonun varlığı veya yokluğu saptanır biçiminde açıklamıştır. Çalışmanın materyalinde alan yazın taramasının çalışmayı güçlendireceği bilindiği için yerli ve yabancı kaynaklar detaylı olarak taranarak sınırlardaki gerilimi artırmada etkili olan faktörler belirlenmiştir. Kartoğtafik malzemeler metin içerisinde belirtilen adreslerden alınarak düzenlenmiş ve sonrasında yararlanılmıştır.

4. Bulgular

Afrika, Asya kıtasından sonra 2. büyük kıta olup 30,2 milyon kilometrekarelik bir alana sahiptir. Kuzey -Güney uzunluğu 8000 km, doğu-batı genişliği ise 7500 km kadardır. Dünya medeniyet tarihinde önemli bir yeri bulunan Afrika, kendine özgü doğal ortam, sosyal ve ekonomik özelliklere sahiptir. 16. Yüzyıl ortalarından 20. Yüzyılın ortalarına kadar esarete kalan Afrika, dünyada açlık, sefalet ve çatışmaların dinmek bilmediği bir kıtadır (Atalay, 2013, 236).

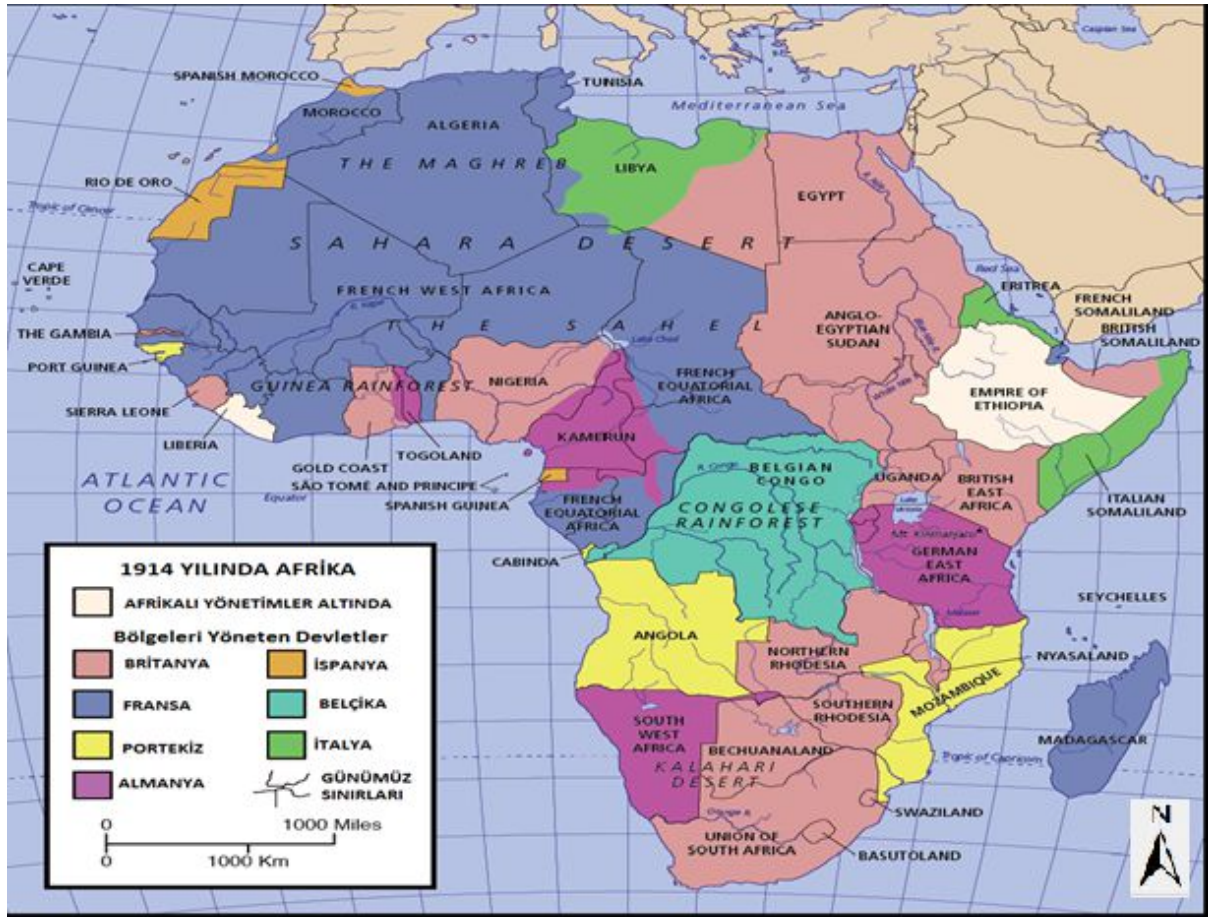
Afrika kıtası; kıtlığın, doğal afetlerin ve ülkeler arasında savaşların oluşturduğu krizlerin yaşandığı coğrafya olarak bilinmektedir. Batılı devletlerin sömürge zamanlarında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal anlamda sömürdüğü bu kıta, sömürge sonrası yine batılı devletlerin bırakmış olduğu krizlerle günümüzde de mücadele etmektedir. Sömürgeci devletler Afrika kıtasında yaşayanları kendi çıkarları doğrultusunda yönetecekleri devletler halinde bölmüş ve ulus devletler oluşmasına izin vermeyerek kendi amaçlarına hizmet edecek toplumlar ve devletler oluşturmuştur. Günümüz Afrika sınırları, geçmiş sömürge devletlerinin bırakmış olduğu bir mirastır. Bu sınırlar oluşturulurken sömürgeci devletler keyfi davranarak günümüzde de devam eden sorunların temeli atmışlardır. Sınırların belirlenmesinde ve işaretlenmesinde yapılan bilinçli veya bilinçsiz hatalar nedeniyle farklı etnik grupların yaşadıkları coğrafi sınırlar dikkate alınmamıştır. Afrika'da ülke sınırlarının net bir şekilde belirlenmemesi, sınırların yapay özellikleri ve sınır çizgilerinin zayıf tasviri kıtada büyük bir çatışma ve istikrarsızlığın kaynağı olmuştur. Bu olumsuz şartlar Afrika kıtasında siyasal huzurun sağlanmasını engellemiş, güvenlik harcamalarının artmasına neden olmuştur. Bu durum Afrika ülke ve insanların sosyal, kültürel ve ekonomik olarak kalkınmasını olumsuz etkilemiş, toplumsal refah düzeyinin düşmesine neden olmuştur.

Şekil 1: Murdock Afrika Etnik Haritası (1959) (URL 1'den erişilmiştir)

Şekil 1'deki haritada her renk Afrika'daki kabileleri temsil etmektedir. Afrika kıtası binlerce kabile ve onlarca devletten oluşmuştur. Afrika'nın geniş coğrafyasında yaşayan insanlar geçmişten günümüze kadar devam eden farklı etnik kimlik ve dillere sahiptirler. Coğrafi keşifler sonrasında yaşadıkları coğrafyada sömürgeci devletlerin kölesi konumunda olan Afrika yerlileri, tarih boyunca sömürge devletlerine karşı mücadele örnekleri gösterecek kadar değişmeyen kaderlerine boyun eğmekten öteye gidememişlerdir. Afrika'da sömürgeleştirmeye karşı çıkan kabileler ve devletler olmasına rağmen Afrika sömürülmeden kurtulamamıştır. Örneğin Etiyopya'nın İtalyanlara karşı verdiği mücadele (1. Habeşistan Savaşı) başarı ile sonuçlanmasına karşın Rodezyalıların (Zimbabve) İngilizler karşı verdikleri mücadele kanlı bir şekilde bastırılmıştır.

Afrika'nın sahip olduğu etnik yapı sömürgecilğe karşı birlik ve beraberliği engellemiştir. Bu durum kıta insanlarının kendilerine dayatılan sosyal, ekonomik ve siyasal düzeni kabullenmelerine neden olmuştur. Bu karmaşık kabile düzeni sömürgeci devletlerin amaçlarına hizmet etmiştir. Üstelik bu devletler yeni kabileler oluşturarak ekonomik, sosyal ve siyasal düzenin kendi lehlerine dönüşünü hızlandırmışlardır. Afrika'nın bu durumu günümüzde de devam etmektedir. Kimi zaman küçük bir ada, kimi zaman hayvanlarını otlatacakları bir alan için savaşmayı göze alan devlet ve kabilelerin mevcudiyeti devam etmektedir. Bu durum bu bölgeyi sömürmek isteyen devletler için bulunmaz fırsattır. Bu fırsatı değerlendirmek isteyen başta Çin olmak üzere bir kısım gelişmiş ülke tarihinin acı tecrübelerinden ders çıkarmayan ülke ve kabilelere yeni acılar yaşatmak için fırsat kollamakta ve zamanı geldiğinde de kendisine biçtiği başrolü oynamaktan çekinmemektedir.

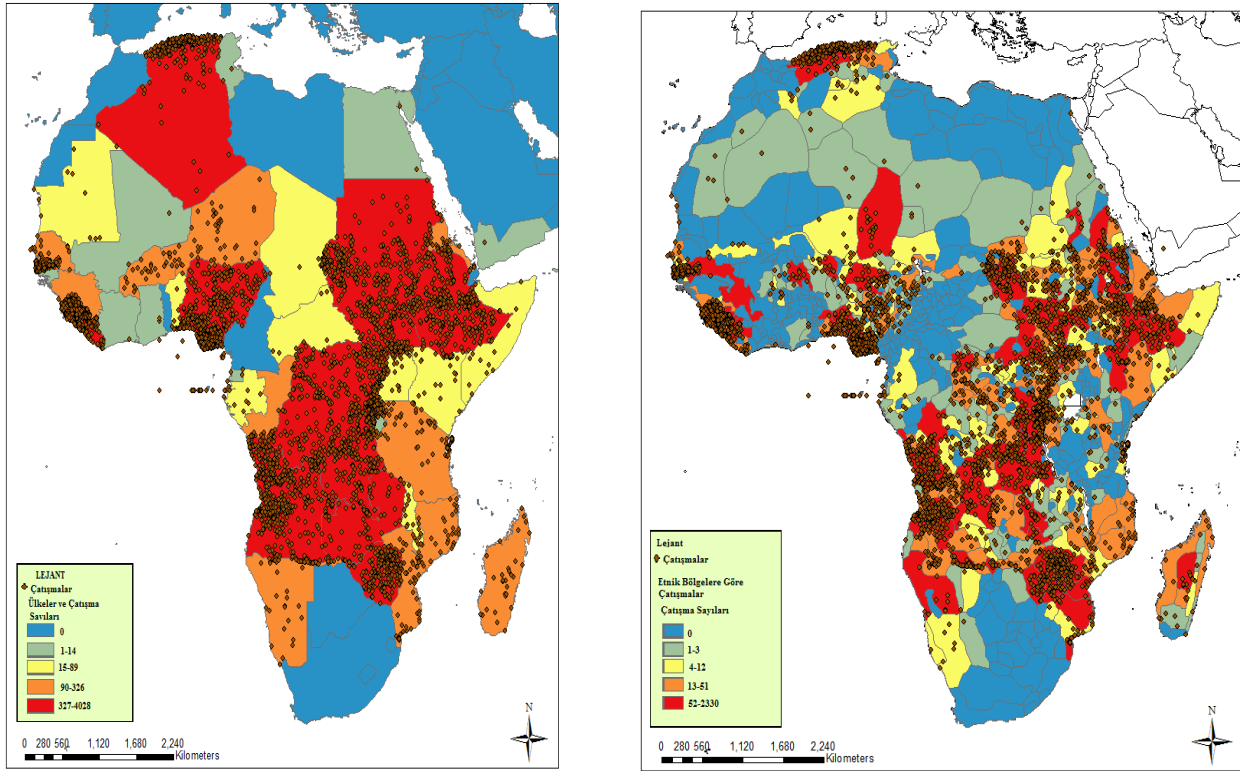

Şekil 2: 1914 Yılında Afrika'daki Sömürgeci Devletler (URL 2'den erişilmiştir)

Afrika kıtasındaki ülkeler, bağımsızlıklarını kazanmalarının üzerinden yarım asırdan fazla bir zaman geçmesine karşın siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarla mücadele etmektedir. Batılı sömürge devletlerinin, kendi politik hesaplarına göre hesaplayıp çizdikleri ülke sınırları karmaşık ve belirsiz durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Avrupalı devletlerin geride bıraktıkları kültürel mirasları toplumsal yapının şekillenmesini sağlarken toplumun öz kültüründen uzaklaşmasına neden olmuştur. Yönetim, altyapı gibi geçmişten gelen sömürü düzenin bırakmış olduğu miras sorunlar kıtanın sahip olduğu yer altı ve üstü kaynaklarının verimli kullanımını engellemektedir. Kıtanın sahip olduğu ekonomik değerlerin geçmişte sömürgeci devletler tarafından harcanması bugün bazı gerçeklerin değiştiği beklentisini boşa çıkarmaktadır. Bugün Çin başta olmak üzere gelişmiş ülkeler günümüzde modern sömürgeciğin temellerini Afrika kıtasında atmaktadırlar. Atılan adımlar yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olurken eski sorunların da gündeme gelmesine yol açmaktadır. Ülkeler arasında yaşanan sorunların varlığı gelişmiş ülkelerin kıta üzerinde etkinliğini artırmakta ve buralarda söz sahibi olmalarını sağlamaktadır. Bu sorunlar içerisinde en önemli birisi sınır problemleridir.

Günümüzde Afrika'da devam eden başlıca sınır problemleri şunlardır;

- Afrika'da Namibya ile Güney Afrika arasındaki Orange Nehri Sınır Hattı anlaşmazlığı,
- Malavi ile Tanzanya arasındaki Malavi Gölü anlaşmazlığı,
- Güney Afrika ile Eswatini (eski adı Svaziland) arasındaki Kangwane anlaşmazlığı,
- Sudan ile Güney Sudan arasındaki Kaka Sahrası ve Heglig anlaşmazlığı,
- Mısır ile Sudan arasındaki Halâyib Üçgeni anlaşmazlığı,
- Kenya, Sudan ve Etiyopya arasındaki İlemi Üçgeni anlaşmazlığı,
- Kenya ile Güney Sudan arasındaki Nedapal anlaşmazlığı,
- Kenya ile Uganda arasındaki Migingo Adaları anlaşmazlığı,
- Burkina Faso ve Niger, Kamerun ve Nijerya, Fas ve Cezayir gibi ülkelerinde dâhil olduğu sınır anlaşmazlıkları mevcuttur (Yücel. , 2018).

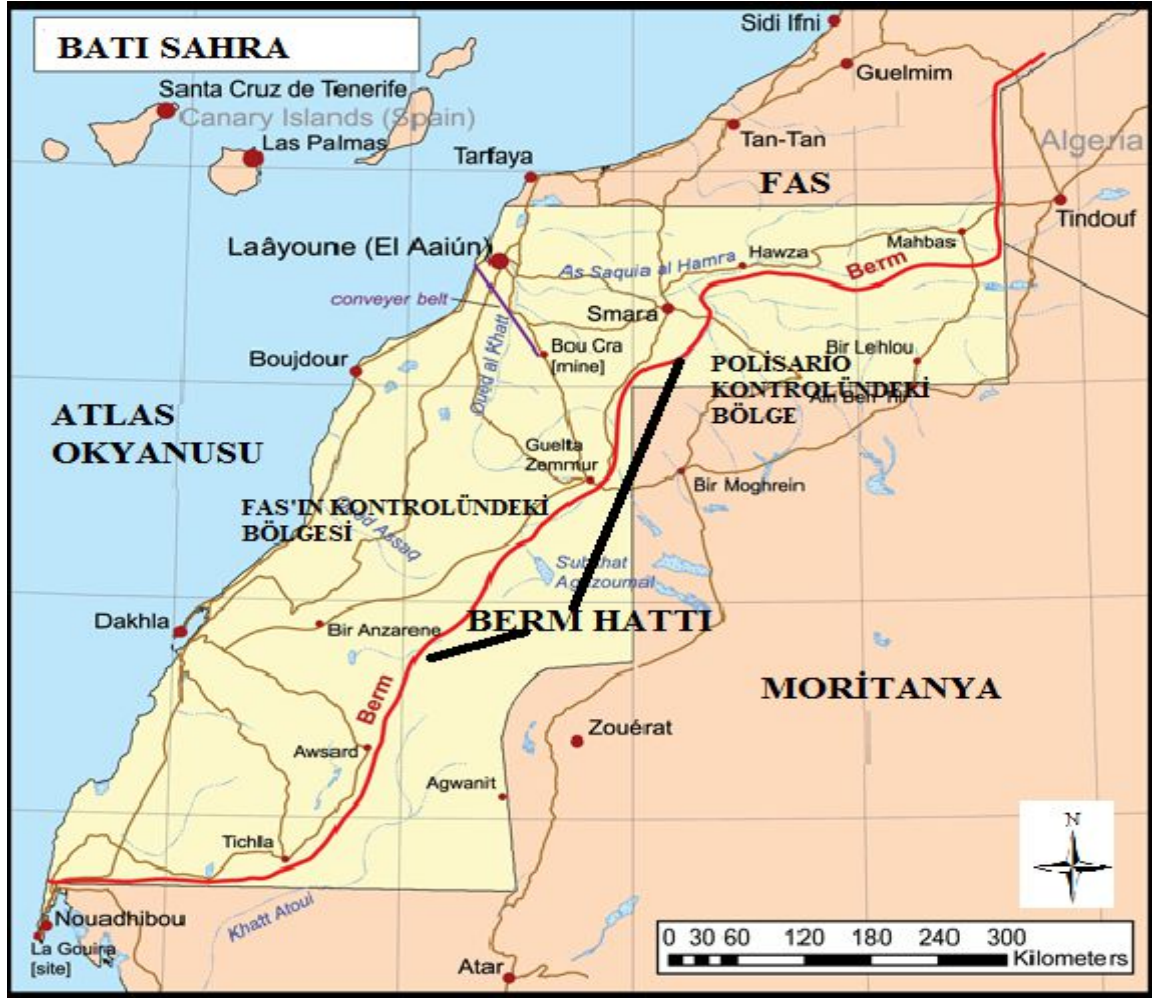
Şekil 3: Afrika'da Ülke Sınırlarına ve Etnik Grupların Yaşam Alanlarına Göre Çatışma Sayıları (URL 3'den erişilmiştir)

Şekil 3'teki iki haritadan soldaki harita günümüzde devlet sınırlarına dayanan çatışma olaylarını diğeri ise Murdock'ın haritasında yer alan etnik bölgelere göre çatışmaları göstermektedir. Çatışmalar açısından mavi renk çatışma olmayan alanları, kırmızı ise en çok çatışmanın olduğu alanları göstermektedir. Bu netice Afrika'daki çatışmaların temelini etnik nedenlerin oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanında çatışmaların devlet sınırlarında, nehir ve göl kıyılarında yoğunlaştığı söylenebilir.

Afrika'da bağımsızlık sonrası dönemde (1970-2005) bütün iç savaşların yeri, süresi ve toplam zayıtı hakkındaki veriler kullanıldığında iç çatışmaların bölünmüş etnik kökenlerin tarihsel vatanları üzerinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Bölünmüş etnik kökenlerin yaşadığı bölgelerdeki çatışmaların, bölünmemiş etnik kökenlerin yaşadıkları bölgelere kıyasla yaklaşık %25 daha yüksek olduğu görülmüştür. 1970-2005 yılları arasında yapılan araştırmada iç savaş insidansı en yüksek olan gruplar Afar ve Esa'dır. Her iki grup yapay sınırların oluşturduğu nedenlerden etkilenmiştir. Afar, Etiyopya, Eritre ve Cibuti arasında bölünmüştür. Esa ise Etiyopya ile Somali arasında bölünmüştür. Bölünmüş sınırlar içinde olan kabilelere komşu olan kabilelerinde çatışma ihtimali diğerlerine göre %5 daha fazladır. Bölünmüş etnik kökenler sınırların uygun biçimde çizilmemesinden kaynaklı nedenlerden dolayı bu durumdan etkilenmemiş gruplara kıyasla daha fazla acı çekmişlerdir (Michalopoulos & Papaioannou, 2011).

4.1. Fas -Batı Sahra Anlaşmazlığı

Batı Sahra, Afrika kıtasının kuzeybatısında yer almaktadır. Batı Sahra'nın doğu ve güneyinde Moritanya, batısında Atlas Okyanusu, kuzeyinde Fas ve kuzeydoğusunda Cezayir yer almaktadır. Batı Sahra, 266,000 km² genişliğinde bir alana sahip, Cezayir ile 41 km, Moritanya ile 1564 km, Fas ile 444 km sınırı olan kendi kendini yönetmeyen bir bölgedir. Bölge güney ve kuzeydoğuda çoğunlukla alçak, düz çöl alanlara sahiptir. Bölgede önemli miktarda fosfat ve demir cevheri kaynakları bulunmaktadır. Tarım arazisi bölge sınırlarının %18,8'ini kapsamaktadır. Bölgenin nüfusu Temmuz 2018 tahminlerine göre 619.551 kişidir. Nüfusun çoğu bölgeyi bölen Berm'in (Fas işgali) batısındaki alanın üçte ikisinde yaşamaktadır. 1980'lerden bu yana Sahrawi mültecilere ev sahipliği yapan Cezayir'deki bulunan kamplarda yaklaşık 100.000 Sahrawi mülteci bulunmaktadır (CIA, 2019).

Şekil 4: Fas -Batı Sahra Sınırı (URL 4'den erişilmiş ve düzenlenmiştir)

İngiltere, Fransa, Portekiz, Belçika, İspanya İtalya ve Almanya 1884-1885 yılları arasında Berlin'de bir araya gelerek Afrika kıtasını kendi aralarında paylaşmışlardır. Böylece bu sömürgeci devletler Afrika'da uzun süre devam edecek sömürü düzenlerini sağlamlaştırmayı amaçlamışlardır. Batı Sahra sahip olduğu doğal kaynaklar açısından dünya üzerinde önemli noktalardan birisidir. Bu nedenle İspanya tarafından 1884 yılında işgal edilmiştir. Bu işgal ve sömürü 1976 yılına kadar devam etmiştir. 1973 yılında bu işgale karşı direniş göstermek amacıyla Polisario Cephesi kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürge devletlerinin güç kaybetmesi sömürge altında olan halkların bağımsızlık mücadelesini teşvik eden bir etken olmuştur. Batı Sahra'da başlayan hareketler 1976 yılında İspanya'nın çekilmesine neden olmuştur. Ancak bu çekilme sonrasında Fas, İspanya'nın boşalttığı boşluğu doldurmak amacıyla Batı Sahra topraklarını işgal etmiştir. Fas, Batı Sahra'nın üçte ikisini ele geçirmiş ve Moritanya'nın geri çekilmesinin ardından, 1979'da bölgenin geri kalanını talep etmiştir. Fas'ın işgaline de karşı çıkan Polisario Cephesi tekrar mücadele vermeye başlamıştır. Polisario Cephesi 1976 yılında Cezayir'de "Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti"ni kurmuştur. Örgüt mücadelesi sırasında bazı ülkelerden destek almıştır. Fas'ın egemenliğine itiraz eden Polisario Cephesi'yle yapılan bir gerilla savaşı, 1991'de ateşkes ve BM'nin barışı koruma operasyonunun kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Bu çabanın bir parçası olarak BM, Batı Sahra halklarına bağımsızlık (Polisario Cephesi tarafından tercih edilen) veya Fas'a entegrasyon arasında bir seçim teklif etmiştir. Bağımsızlık konusuna ilişkin önerilen bir referandum, seçmenlerin uygunluğu konusunda anlaşma yapılmadığı için gerçekleşmemiştir.

Fas devleti tarafından 1980'den 1987'ye kadar inşa edilen yaklaşık 1.600 km uzunluğundaki savunma hattı (kumu) karşıt güçleri ayırmaya devam etmektedir. Bölgede yerli Sahra nüfusu ve Faslı göçmenler arasında etnik gerilimler geçmişten günümüze kadar devam etmiştir. Fas bu topraklarda askeri varlığını devam ettirmektedir. Birleşmiş Milletler Aralık 2018'de Fas, Polisario Cephesi, Cezayir ve Moritanya arasındaki bölge hakkında doğrudan görüşmelerde bulunmuştur. Birçok komşu ülke Fas'ın Batı

Sahra yönetimini kabul etmemektedir; Bazı devletler Cezayir'de sürgünde Polisario Cephesi tarafından temsil edilen "Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti" ile diplomatik ilişkiler geliştirirken, diğerleri Fas'ın Batı Sahra'daki egemenliğini tanımadığı halde Fas'ın toprak özerkliğini verme önerisini desteklemektedir (CIA, 2019).

Bugün Batı Sahra, siyasi, askeri olarak ve coğrafi olarak Fas yapımı savunma Berm hattı ile bölünmüştür. Berm hattının doğusundaki bölgenin yaklaşık beşte biri Polisario Cephesi tarafından kontrol edilmektedir. Nüfus bir kısmı Fas kontrolü altındaki Batı Sahra bölgesinde yaşamaktadır. Bu bölgenin işgal altında olması, bölgeye erişimi engellemektedir. Bu nedenle bölgeden doğru ve güvenilir bilgi alınamamaktadır (Wilson, 2012).

Batı Sahra sahip olduğu kaynaklar nedeniyle geçmişte sömürgeci devletlerin hedefi olmuştur. Yapılan çalışmalar gösteriyor ki dünyanın en önemli fosfat yatakları bu bölgede bulunmaktadır (TMMOB, 2019,40). Batı Sahra'da gerilimin devam etmesi yeni sömürgecilik emellerine hizmet edecektir. Bu nedenle Fas ve Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti arasında uluslararası hukuk gözetilerek bir barış ve sınır anlaşması yapması zaruridir.

4.2.Afrika'da Namibya ile Güney Afrika arasındaki Orange Nehri Sınır Hattı anlaşmazlığı

Namibya ve Güney Afrika ile arasında 1005 km uzunluğunda bir sınır bulunmaktadır (CIA, 2019). İki ülkenin sınırını belirleyen Orange Nehri ekonomik bakımdan büyük önem sahiptir. Orange Nehri, Lesoto'daki Drakensberg serisinin batı yamacında yükselir. Genel olarak güneybatı Lesotho'dan akar ve Güney Afrika'ya girer, kuzeybatıya döndüğünde, önce Free State ve Eastern Cape ve sonra Free State ve Northern Cape arasında sınır oluşturur. Nehir, Northern Cape kuzey kesimi boyunca batı yolunda ilerleyerek Güney Afrika ve Namibya arasındaki sınırı oluşturmaktadır. Orange Nehri sularını Alexander Körfezi'nde Atlantik Okyanusu'na boşaltır. Orange Nehri 2,100 km uzunluğundadır; bu nehrin en önemli kolu ve kaynağı Vaal Nehri'dir. Orange Nehri ile ilgili sınır problemi Güney Afrika ve Namibya arasında yaklaşık 120 yıldır anlaşmazlık konusu olmuştur. Anlaşmazlık Namibya ve Güney Afrika'nın sınırlarını belirleyen İngiltere ve Almanya arasındaki 1890 tarihli Heligoland Antlaşması'ndan kaynaklanmaktadır. Bu anlaşmaya dayanarak Namibya, sınırın nehrin ortasında uzandığını savunurken Güney Afrika ise sınırın kuzey kıyısında olduğunu iddia etmektedir (Olaniran, Oladesu, Badeji, Kuforiji, & Ojogo, 2014, 1). 1890'da İngiltere ve Almanya, Cape Colony (Güney Afrika) ve Alman Güney Batı Afrika (Namibya) arasındaki sınırı belirleyen bir anlaşma imzalamıştır. Heligoland-Zanzibar Antlaşmasında iki koloni aralarındaki sınır Orange Nehri'nin kuzey kıyılarının yüksek su işaretine yerleştirilmiştir. Başka bir ifade ile her iki kıyıyı da içeren Orange Nehri'nin tamamının Cape Colony'e (Güney Afrika) bırakıldığı anlaşmada yer almaktadır (Rickard, 2019, 1).

Namibya 1990 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra sınırın Orange nehrinin ortasından geçtiğini anayasasına koymuştur. Bu anayasaya göre nehrin kuzey kıyılarında yaşayan herkes Namibya vatandaşı olacaktır (Ipumbu, 2019). Güney Afrika'nın 1994 yılında bağımsızlığını kazanmasıyla Namibya Devlet Başkanı Sam Nujoma ve Güney Afrika Devlet Başkanı Nelson Mandela nehrin her iki tarafında yaşayan insanların su kaynaklarına erişimi olacağı konusunda hemfikir olduklarını açıkladılar. Güney Afrika Devlet Başkanı Nelson Mandela, Namibya anayasasında öngörülen nehir sınırının Güney Afrika tarafından tanınacağına söz vermiştir. Mandela'nın sözleri, ülkede parlamento tarafından onaylanmayan sözlü bir girişim olduğundan Orange nehri sorunu çözülememiştir. Yaşanan gelişmelere rağmen Namibya uluslararası hukuk yollarına başvurmamıştır. Bunun en önemli nedeni Namibya ile Botswana arasındaki benzer sınır sorununun Uluslararası Adalet Divanında Botswana lehine sonuçlanmasıdır (Raux, 1998, 80-86). Günümüzde her iki ülke arasında çözümün sağlanması amacıyla görüşmeler devam etmektedir.

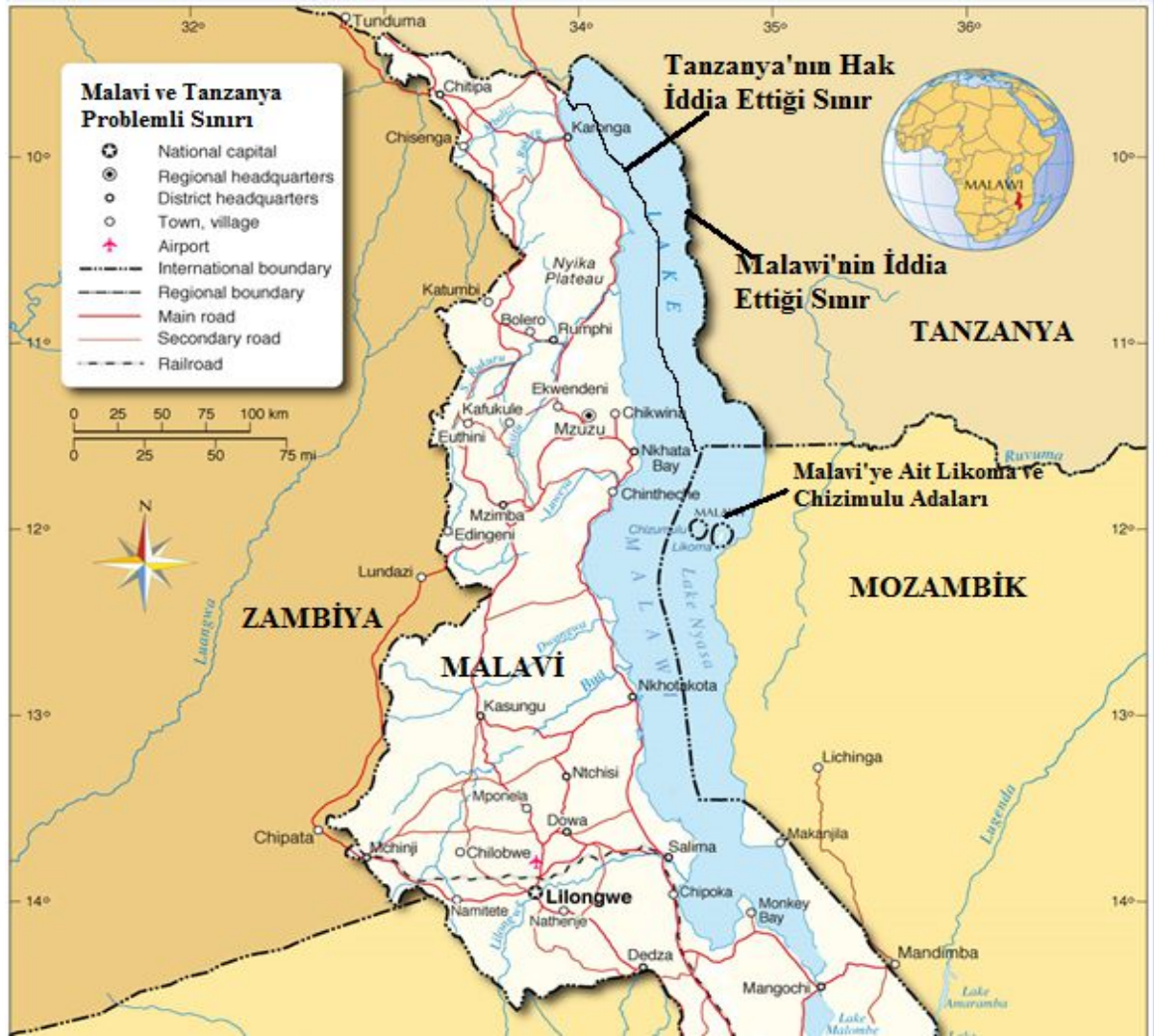
Şekil 5: Namibya ile Güney Afrika Sınır ve Orange Nehri (URL 5'den erişilmiştir)

4.3 Malavi ile Tanzanya arasındaki Malavi Gölü anlaşmazlığı

Malavi 118,484 km² yüzölçümüne sahip bir ülkedir. Mozambik ile 1498 km, Tanzanya ile 512 km, Zambiya ile 847 km sınırı bulunmaktadır. Malavi Gölü (Nyasa), ülkenin en belirgin fiziksel özelliğidir. Malavi Gölü dünyadaki diğer göllerden daha fazla balık türünü barındırmaktadır (CIA, 2019). Tanzanya 947,300 km²lik bir yüzölçümüne sahiptir. Burundi ile 589 km, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile 479 km, Kenya ile 775 km, Malavi ile 512 km, Mozambik ile 840 km, Ruanda ile 222 km, Uganda ile 391 km ve Zambiya ile 353 km'lik sınırlara sahiptir (CIA, 2019).

1890'daki Heligoland-Zanzibar Antlaşması'ndan sonra iki sömürgeci güç, Birleşik Krallık Nyasaland (Malavi) ve Almanya Tanganika (Tanzanya) sınırının gölün Tanzanya kıyılarına takip ettiğini kabul etmişlerdir (Germanhistorydocs, 2019). Malavi 6 Temmuz 1964'te bağımsızlığını kazanmasından sonra doğu komşusu Tanzanya ile diplomatik ilişkileri kalıcı bir şekilde gerilmiştir. İki devlet arasındaki sorunlar üç konu üzerinde odaklanmıştır: Beyaz azınlığa yönelik tutum, Tanzanya'nın belli başlı Malavi'li sürgünlere yardım ve yataklık etmesi ve Malavi Gölü (Nyasa) boyunca iki devlet arasındaki sınırın belirlenmesi konusundaki anlaşmazlıktır. Malavi, Tanzanya kıyılarına kadar olan tüm gölün kendi alanı olduğunu iddia ederken, Tanzanya sınırın gölün merkezinde olduğunu iddia etmektedir (Mayall, 1973, 612).

Doğal kaynaklar bakımından zengin bir göl olan Malavi gölü (Nyasa) Afrika'daki önemli sınır problemlerinden birisidir. Malavi, gölün kuzey yarısının tamamı üzerinde hak iddia ederken, Tanzanya kuzey alanının yarısına sahip olduğunu iddia etmektedir. Oysa ki Malavi Gölü'nün Güney yarısı Malavi ve Mozambik arasında paylaşılmaktadır. Ayrıca Mozambik karasuları içerisinde Malavi'ye ait Likoma ve Chizimulu adaları bulunmaktadır. Malavi ve Tanzanya arasında yakın zamanda sınır geriliminin artmasının en önemli nedenlerinden birisi de gölde bulunan doğal kaynakların işletmeye açılmak istenmesidir.

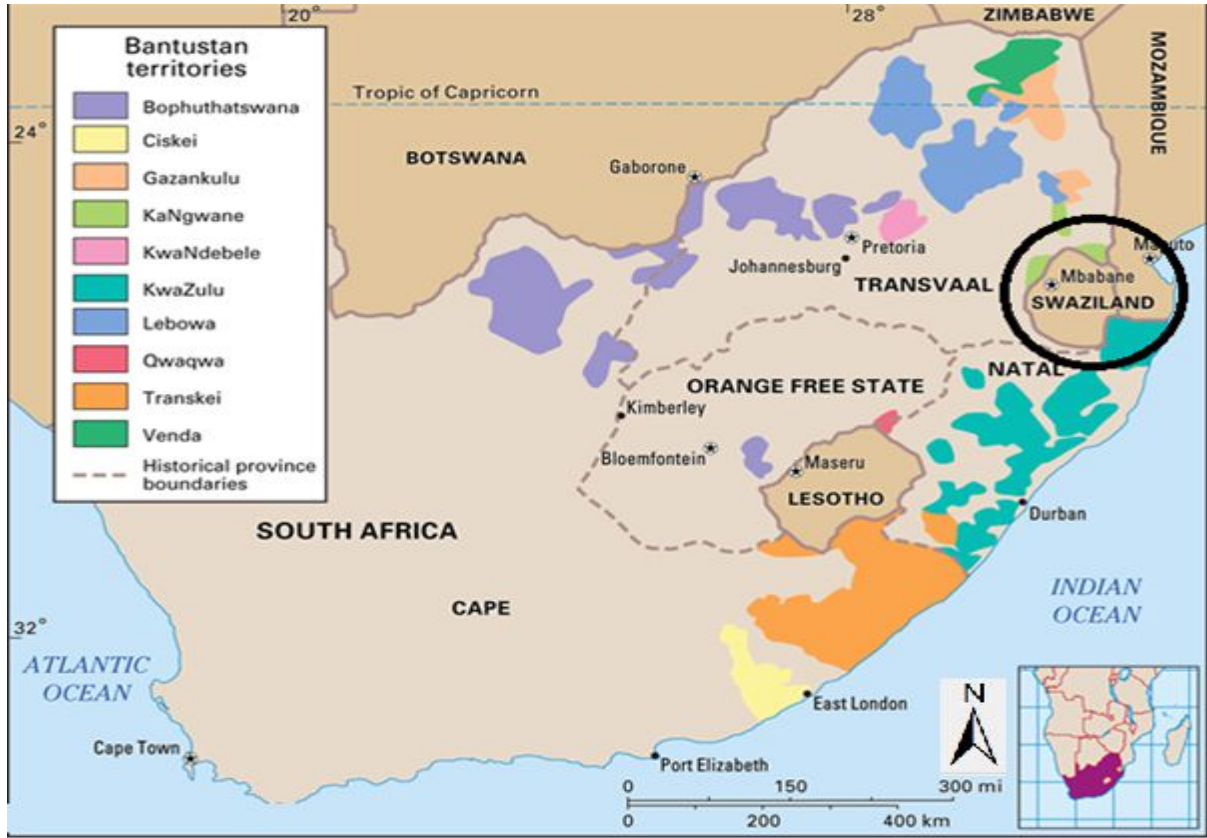

Şekil 6: Malavi ile Tanzanya arasındaki Malavi Gölü (URL 6'dan erişilmiş ve düzenlenmiştir)

Tanzanya devleti, ülkesinin gölde eşit payı hak ettiğini ancak 1890'da İngiltere ve Almanya arasında yapılan anlaşmanın Malavi Gölü'nün mülkiyetini bozduğunu ve Tanzanya'nın bunun düzeltilmesini istemesinin hakkı olduğunu savunmaktadır. Buna karşın Malavi devleti, 1890 tarihli anlaşma uyarınca Malavi'nin tüm göle sahip olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca Malavi, bugün Tanzanya sınırları içinde yer alan Songea, Njombe ve Mbeya'nın tarihsel olarak Malavi'nin bir parçası olduğunu savunmaktadır (Malawivoice, 2019).

4.4. Güney Afrika ile Eswatini (Svaziland) arasındaki Kangwane anlaşmazlığı

1968 yılında İngiltere'den bağımsızlığını elde eden Svaziland, Nisan 2018'de adını Eswatini olarak değiştirmiştir. 17,364 kilometrekare alana sahip olan Eswatini, Mozambik ile 108 km, Güney Afrika ile 438 km'lik sınıra sahiptir. 1,219,090 kilometrekare alana sahip olan Güney Afrika ise Botswana ile 1969 km, Lesoto ile 1106 km, Mozambik ile 496 km, Namibya ile 1005 km ve Zimbabve ile 230 km'lik sınırlara sahiptir. Güney Afrika, Lesoto'yu tamamen, Eswatini'nin ise neredeyse tamamını çevrelemektedir (CIA, 2019).

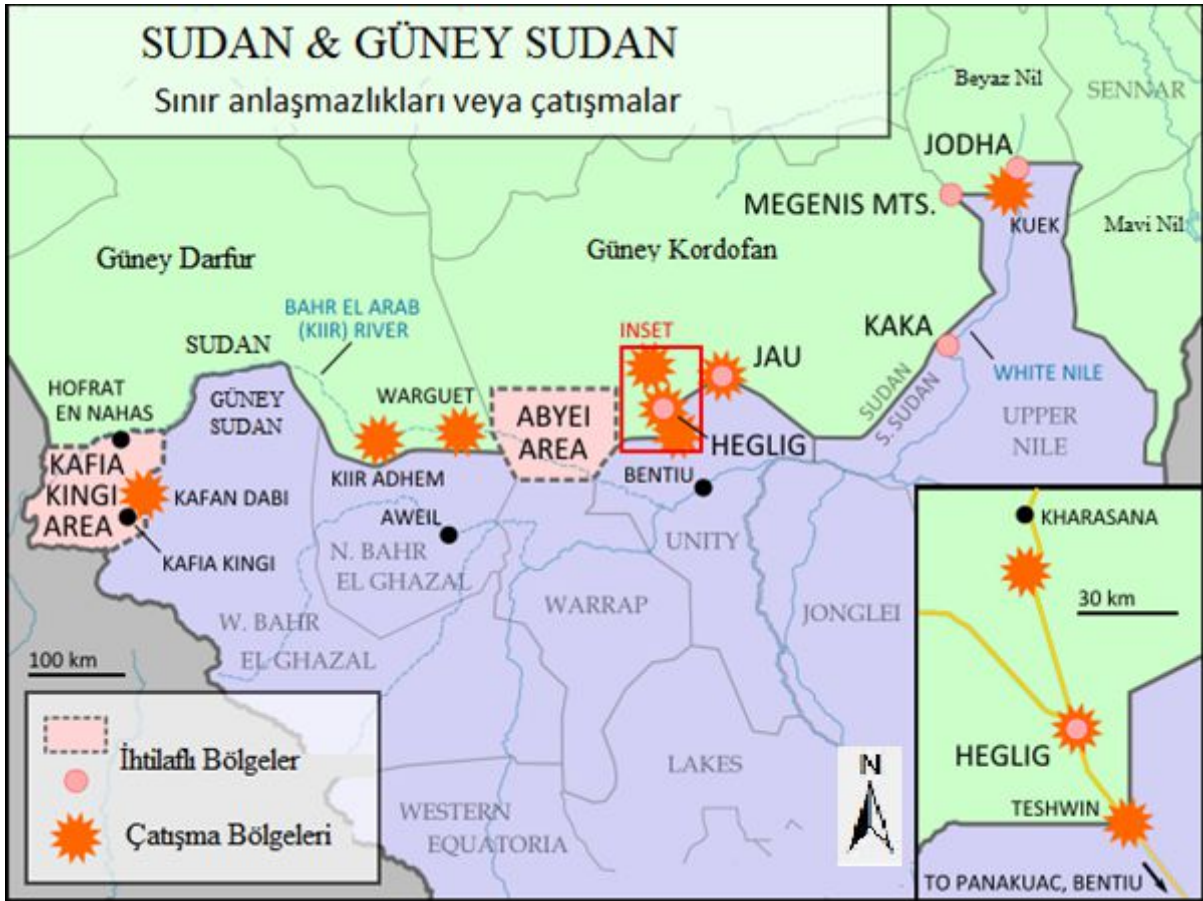

Şekil 7: Güney Afrika ile Eswatini Sınırı (URL 7'den erişilmiştir)

Eswatini (Svaziland) sömürge döneminde, Güney Afrika tarafından el konulan toprakların tarihsel ve kültürel olarak kendilerine ait olduğunu iddia etmekte ve iadesini talep etmektedir. Svaziland üç bölgeye ayrılmaktadır. Bunlar KaNgwane, Ngavuma ve Nsikazi bölgeleridir. Bunlardan KaNgwane bölgesi Svaziland'ın batı bölgesinden kuzeydoğu sınırına kadar 40 km boyunca uzanmakta ve ülkenin kuzey bölgesi üzerindeki bir sınır gibi durmaktadır. 1 milyon civarında nüfusa sahip olan Eswatini nüfusunun iki katı nüfus Güney Afrika'da yaşamaktadır. 1980'lerde, Güney Afrika'nın Apartheid rejimi, siyah bir Afrika devleti ile müttefik olduğunu kanıtlama girişimi için Eswatini ile iş birliği yapmıştır. Eswatini, Güney Afrika'nın 1994'te demokratikleşmesi üzerine sınır düzeltme müzakerelerini canlandırmaya çalışmıştır. Her iki ülke de sınır düzeltme komiteleri kurmuştur. Ancak sorun günümüze kadar çözülememiştir (Thenewhumanitarian, 2019).

4.5. Sudan ile Güney Sudan Sınır Problemi

Sudan, 1,861,484 km² kilometrekarelik alana sahiptir. Orta Afrika Cumhuriyeti ile 174 km, Çad ile 1403 km, Mısır ile 1276 km, Eritre ile 682 km, Etiyopya ile 744 km, Libya ile 382 km, Güney Sudan ile 2158 km'lik sınırlara sahiptir. Kıyı şeridi ise 853 km'dir. Nüfusu 43.120.843(2018) kişidir (CIA, 2019). Güney Sudan ise 644,329 kilometrekarelik alana sahiptir. Orta Afrika Cumhuriyeti ile 1055 km, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile 714 km, Etiyopya ile 1299 km, Kenya ile 317 km, Sudan ile 2158 km ve Uganda ile 475 km'lik sınırlara sahiptir. Güney Sudan'ın kıyı şeridi bulunmamaktadır. Güney Sudan'ın 2018 nüfusu 10.204.581 kişidir (CIA, 2019).

Şekil 8: Sudan ve Güney Sudan Sınır Haritası, Çatışma Alanları (URL 8'den erişilmiş ve düzenlenmiştir)

Sudan, 1956'da İngiltere'den bağımsızlığını elde etmiştir. Ancak bağımsızlığından sonra birisi Güney Sudan Bölgesinde diğeri ise Darfur bölgesinde olmak üzere iki iç savaş yaşamıştır. Sömürgecilik döneminde bilinçli bir şekilde parçalanmış olan sosyal yapı, bağımsızlık sonrasında hâkim Arap-Müslüman kimliği etrafında yeniden birleştirilmek istenmesi, Sudan'ı içinden çıkılmaz bir etnik mücadeleye sürüklemiştir. Bu süreçte dış güçlerin desteği Güneyli isyan hareketi güçlenmiştir (DeRouen & Heo, 2007).

Sahip olduğu jeopolitik konumu ve yeraltı ve üstü kaynaklarıyla Afrika kıtasının en önemli ülkelerinden biri olan Sudan Cumhuriyeti'nde iç ve dış sebeplerden kaynaklanan çatışmalar ülkenin çeşitli bölgelerinde yıllardır sürmüş ve ülkede dramatik bir ortamın oluşmasına sebebiyet vermiştir. Bu çatışmalar son yıllarda ülkenin batısında yer alan Darfur'da yoğunlaşmış ve ülkeyi hem içerde hem de uluslararası platformlarda zor durumda bırakmıştır. Yaşanan savaşlar Sudan'ın Güney bölgesinin ayrı bir devlet olarak ayrılmasıyla sonuçlanmıştır (Arpa, 2011, 97)

Güney Sudan ayrılıkçılığını etkileyen ekonomi-politik faktörlerin başında petrol kaynakları gelmektedir. Güney Sudan 2011 yılında Sudan'dan bağımsızlığını ilan ettikten sonra, başta Heglig petrol sahası olmak üzere sınır bölgesinde şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. İki ülkenin sınırları üzerinde kesin bir anlaşmanın olmaması çatışmanın ana sebebinin oluşturmaktadır. Sömürge döneminde 1956 sınırı olarak da bilinen kuzey ve güney bölgeleri arasında eski iç sınırı takiben yaklaşık bir sınır çizgisi çizilmiştir. Bu sınır çizgisinin çok karmaşık olması sebebiyle iki taraf arasında ihtilaflara neden olmaktadır. Güney Sudan, Sudan Cumhuriyeti'ni 1970'lerde petrolün keşfedilmesinden sonra Heglig bölgesini yasadışı olarak ilhak etmekle suçlamıştır. Bu ihtilaf Güney Sudan'ın hak iddia ettiği kuzey yönetimli bir petrol kasabası olan Heglig merkezli küçük bir sınır çatışmasına yol açmıştır. Bu çatışma kısa sürede diğer sınır bölgelerine yayılmış ve güneydeki birçok yer Sudan uçakları tarafından bombalanmıştır (Sudantribune, 2019).

İç savaş devam ederken bölgede petrol arama faaliyetleri yürüten ABD'li Chevron, 1974'te bu bölgedeki sahaların imtiyazını almıştır. Bu dönemden sonra iç savaşın ana eksenini petrol kaynaklarının kontrolü ve petrol gelirlerinin adil dağılımı üzerine oturmuştur. İsyancıların Hartum hükümetiyle pazarlık konusunda ellerini sağlamlaştırmak adına petrol tesislerine saldırması, Chevron'un 1992'de Sudan'dan çekilmesine neden olmuştur. Chevron'dan sonra Kanadalı Talisman, Sudan'ın petrol sektörüne yatırım

yapmak istemiş ancak bu dönemde Sudan Hükümeti'ne uluslararası yaptırımların gündeme gelmesi, ABD ile paralel bir siyasi çizgide olan Kanada Hükümeti'yle Talisman'ı karşı karşıya getirmiş ve Sudan'daki yatırımlarını geri çekmek zorunda bırakmıştır. Batılı şirketlerin bölgeden çekilmesi üzerine Çin, Hindistan ve Malezya menşeli şirketler bölgede etkinliklerini arttırmışlardır. Çin'in inşa ettiği rafineri ve boru hatları sayesinde petrol gelirleri Sudan hazinesine girmeye başlamış; 1999-2000 döneminde Sudan ilk defa dış ticaret fazlası vermiş, ekonomisi yüzde 6 büyüme kaydetmiştir. Bu sayede yakalanan ekonomik istikrar, Körfez ülkeleri başta olmak üzere birçok Arap ve Asya ülkesinden sermaye akışını beraberinde getirmiştir. Ülkenin petrol üreticisi haline gelmesi, OPEC'te gözlemci statü elde etmesi ve Asyalı petrol şirketlerinin etki sahasına girmesi üzerine birçok ülke Sudan ile ilişkilerini gözden geçirmiştir. Fransa, Sudan'ın yanında olduğunu ilan etmiş, İngiltere tekrar büyükelçiliğini faal hale getirmiştir. ABD de 1996'dan bu yana kapalı olan büyükelçiliğini 2000 yılında tekrar açmış ve Sudanlı hükümet üyelerine getirdiği seyahat yasağını kaldırmıştır. Günümüzde Çin, Sudan'daki etkinliğini arttırmaya devam etmektedir (Bayram, 2013, 226-227).

4.6. Mısır ile Sudan arasındaki Halâyib Üçgeni anlaşmazlığı

Halâyib üçgeni, kuzeydoğu Afrika'da bulunan bir bölgedir. Kızıldeniz'e kıyısı olan, Mısır'ın güneydoğusunda ve Sudan'ın kuzeydoğusunda yer alan Halâyib bölgesi iki ülke arasında önemli çekişme alanıdır. Mısır ve Sudan sınırında tartışmalı bir bölge olan Halayeb Üçgeni 20 bin 580 kilometrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Halayeb Üçgeni'nin varlığı, Mısır-Sudan sınırının farklı yerlerinden kaynaklanmaktadır. İngiliz sömürge yönetimi Halâyib Üçgeni üzerindeki egemenlik tartışmasının kaynağını oluşturmaktadır. Bu dönemde Sudan ve Mısır arasında bulunan sınırın iki defa değiştirilmesi sorunun başlamasına neden olmuştur. Mısır ile İngiltere arasında 1899 yılında yapılan antlaşma ile Halâyib Üçgeni olarak anılan bölge, Mısır egemenliğine bırakılmıştır. Ancak İngiltere 1902 yılında tekrar sınır değişikliğine giderek Halâyib Üçgeni'ni Sudan'a bırakmıştır (Briney, 2019).

Sudan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından hem Sudan hem de Mısır belirtilen bölge üzerinde egemenlik iddiasında bulunmaya başlamışlardır. Halayeb üçgeni stratejik anlamda çok önemli bir yer değildir. Bu bölge Kızıldeniz sahili boyunca uzanan ve 22. paralelin üstünde yer alan bir çöl alanıdır. Bölge birkaç küçük köy, askeri mevziler ve limandan oluşmaktadır. Bölge sömürge yönetiminin sembolik bir kalıntısı olarak görülmektedir (Stratfor, 2019). Turabi'ye göre Halayeb Üçgeni "Mısır ya da Sudan'a hiçbir katkı sağlamayacak küçük bir kara parçasıdır ve Mısır'ın Sudan'a üstünlüğünü göstermek için ve sadece gerginlik yaratmak için bahane olarak kullanılmaktadır" (Collins, 2005, 5).

Şekil 9: Mısır ile Sudan arasındaki Halâiyib Üçgeni (URL 9'dan erişilmiş ve düzenlenmiştir)

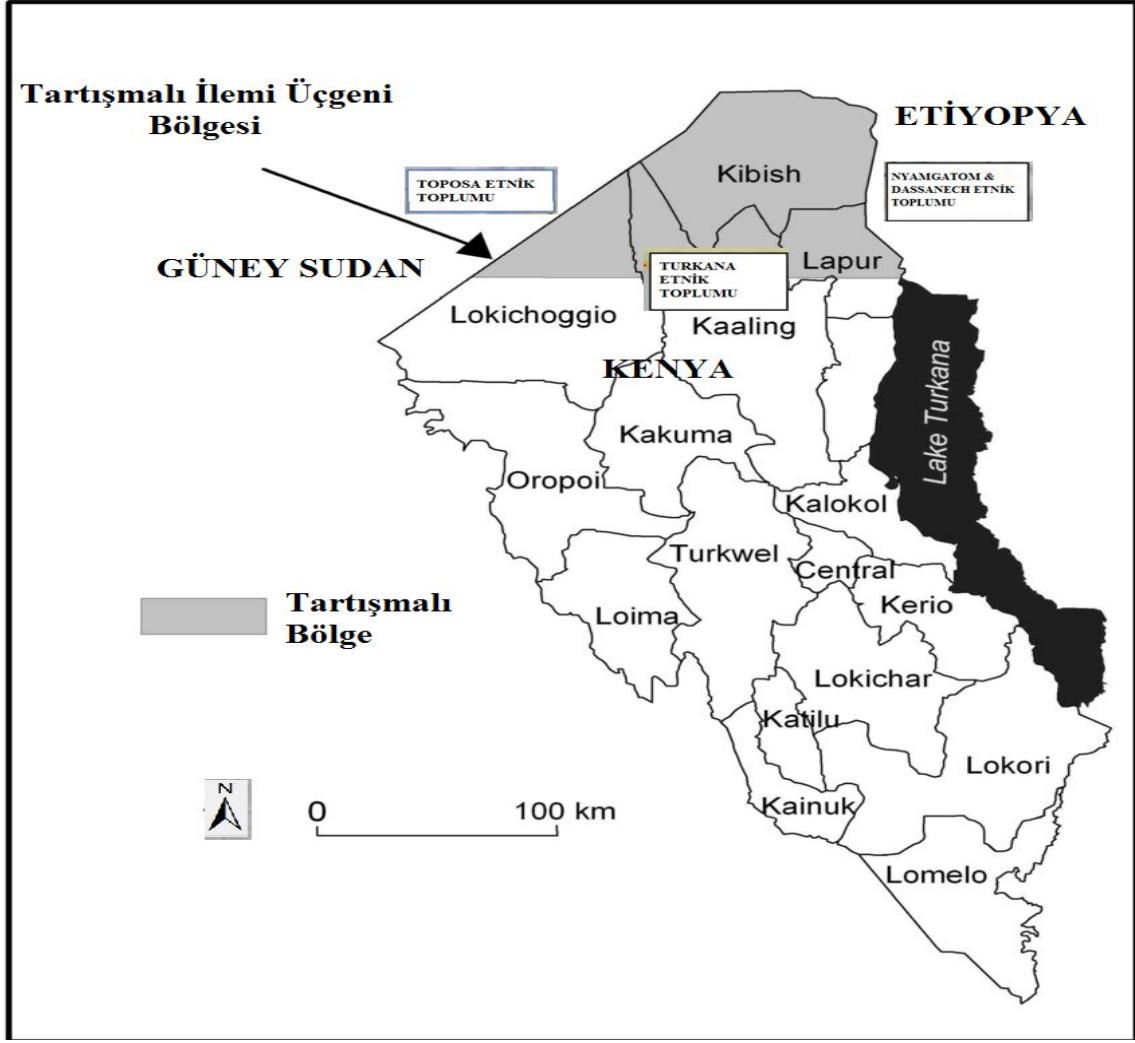
1958 yılında Sudan'da gerçekleştirilen genel seçimler sırasında Halâiyib Üçgeni'nde de seçim sandıklarının kurulması, Mısır'ın bölgeye askeri birliklerini göndermesine neden olmuştur. Bu tarihten itibaren 1992 yılına kadar Halâiyib Üçgeni bölgesi, Mısır ile Sudan arasında adı konulmayan ve imzaya dökülmeyen bir antlaşma varmışçasına müşterek bir şekilde idare edilmiştir. 1992 yılı müşterek idare ortamının bozulmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sudan'ın fiilen hâkim olamasa da en azından kâğıt üzerinde hâkimiyeti altında bulunan Halâiyib Üçgeni'nde Kanada petrol şirketi ile anlaşarak petrol arama çalışmalarına başlaması, Mısır yönetimini rahatsız etmiş ve gerilime neden olmuştur. Bunun üzerine şirket petrol arama çalışmalarına son vermiştir. Bu gelişmeler nedeniyle Mısır bölgedeki askeri varlığını arttırmıştır. 1994 yılında Sudan, Mısır'ı BM, Arap Birliği ve Afrika Birliği'ne şikâyet etmiştir. Ancak bu şikâyetlerden somut bir sonuç elde edememiştir. Mısır, Halâiyib Üçgeni üzerindeki askeri ve idari hâkimiyetini her geçen gün arttırarak sürdürmüştür (Tandoğan, 2019).

1998 yılında Mısır ve Sudan hangi ülkenin Halayeb Üçgeni'ni kontrol edeceği konusunda bir uzlaşma üzerinde çalışmaya başlamayı kabul etmiştir. 2000 yılının ocak ayında, Sudan Halayeb Üçgeni'nden tüm kuvvetleri geri çekerek bölgenin kontrolünü Mısır'a devretmiştir (Briney, 2019). Sudan'ın 2000 yılında Halayeb Üçgeni'nden çekilmesinden bu yana, Sudan ile bölgenin kontrolünü ele alan Mısır arasında çoğu zaman çatışmalar yaşanmaktadır. Ayrıca Sudanlı isyancı bir grup olan Doğu Cephesi, Halayeb Üçgeni'nin Sudan toprağı olduğunu olarak iddia etmekte, bu bölgede yaşayan insanların Sudan'la etnik ve kültürel bağları olduğunu savunmaktadır (Sudantribune, 2019).

Mısır Devlet Başkanı Abdülfettah es-Sisi'nin 2015 yılında gerçekleştirdiği Sudan ziyaretinde Halâiyib Üçgeni meselesi gündeme getirilmemiştir. Üstelik Hüsnü Mübarek ve es-Sisi dönemlerinde görev yapan Mısırlı bazı devlet adamlarının Hartum hükümetini ve devlet başkanı Ömer el-Beşir'i aşırılıkçı uçlara kaymakla suçlaması, iki ülke arasındaki bu sorunun bir anlaşma masasında çözülmesinin ne denli zor olduğu gerçeğini gözler önüne sermiştir. Sudan yönetiminin Halâiyib Üçgeni bölgesinin egemenlik sorununu çözmek için ortaya koyduğu öneri ise Uluslararası Tahkime başvurusudur. Mısır yönetimi bu yolla elde edilebilecek bir sonucu peşinen reddetmektedir. Mevcut uluslararası hukuk teamüllerine göre Uluslararası Tahkim yolunun kullanılabilmesi için iki tarafında rızası gerektiğinden, Mısır'ın olumsuz yaklaşımı nedeniyle bu sorunun Uluslararası Tahkim aracılığıyla çözülmesi imkânı da ortadan kalkmaktadır (Tandoğan, 2019). Sonuçta Halayeb Üçgeni Mısır'ın kontrolünde kalmaya devam ederken, Sudan bölge üzerindeki haklarını talep etmektedir.

4.7. Kenya, Sudan ve Etiyopya arasındaki İlemi Üçgeni anlaşmazlığı

İlemi Üçgeni, Kenya, Etiyopya ve Sudan sınırlarının birleştiği bir konumdadır. Üçgen yarıçapı yaklaşık 400 kilometredir. Üçgen 'deki serbest otlatma alanı, 1924 yılında Kenya, Uganda ve Sudan'dan gelen sömürge yetkililerinin katıldığı Uganda'daki Kitgum konferansının ardından ayrılmıştır. Aşağı Omo Vadisi'ni içeren Üçgen ve çevresi, Doğu Afrika'nın tarihinde belirgin bir yere sahiptir. Üçgen, çatışmayı en aza indirmeye istekli Afrika'daki bazı sömürge yöneticileri tarafından tarafsız bölge olarak ilan edilmiştir. Otlatma ve su ile ilgili meydana gelen şiddetli çatışmalara karşın bu bölgenin etnik gruplar için tampon bölge olması amaçlanmıştır. Doğu Afrika'da ihtilaflı bir alan olan İlemi üçgeni üzerinde Güney Sudan ve Kenya hak talep etmektedir (Collins, 2005, 5-8).

Şekil 10: Kenya, Sudan ve Etiyopya arasındaki İlemi Üçgeni (URL 10'dan erişilmiş ve düzenlenmiştir)

Etiyopya, ülkesindeki kabilelerin baskılarına rağmen, İlemi için hiçbir resmi bir hak talebinde bulunmamıştır. İlemi'nin merkezinde, Sudan ile Kenya arasında ileri geri hareket eden göçebe Turkana'lar yaşamaktadırlar. Turkanaların yaşadığı İlemi toprakları batıdan kuzeydoğuya Güney Sudan tarafından çevrelenmiştir. Burada ise hayvancılık ile geçinen Didinga ve Topasa yaşarken, doğusunda ise Etiyopya topraklarından hayvanlarını otlatmak için gelen Nyangatom ve Dassanetch'ler bulunmaktadır. Göçebe Turkanalar Güney Sudan ve Kenya arasındaki bölgede hayvanlarını otlatmaktadırlar. Etiyopya, İlemi güneydoğusundaki Turkana Gölü üzerinde de hak talebinde bulunmuştur. 1907 yılında kabul edilen anlaşma 1970 yılında Kenya ve Etiyopya arasında tekrar kabul edilmiştir. 1907 tarihli Anglo-Etiyopyalı Anlaşması ile Kenya-Sudan sınırının belirsiz olmasına karşın, İlemi'nin tamamı Sudan- Etiyopya sınırın batı tarafına yerleştirilmiştir. 1914 yılında Uganda-Sudan Sınır Komisyonu anlaşması, Sudan'ın İlemi'nin güneydoğu köşesindeki Sanderson Körfezi üzerinden Turkana Gölü'ne erişimini sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Etiyopyalılar, Nyangatom ve Dassanech halklarına silah vererek İlemi bölgesinde yüzlerce kişinin ölümüne neden olmuşlardır (Amutabi, 2019).

1990'lı yıllarda Etiyopya'nın Dassanech'leri silahlandırmasına karşılık Kenya'lılarda Turkana'ları silahlandırmıştır. Kenya 1960'lı yıllardan itibaren daha önce noktalı bir sınır yerine kırmızı çizgiyi Kenya'nın resmi sınırı olarak belirlemiştir. Günümüzde bölgede petrol yataklarını bulunması çözümü zorlaştırmaktadır (Collins, 2005, s. 7). Güney Sudan'ın 2011 yılında bağımsızlığıyla, Sudan devletinin İlemi Üçgeni üzerindeki iddiası Juba'daki yeni ulusal hükümete devredilmiştir. İlemi sorunu Güney Sudan'a tam teşekküllü bir barış gelene kadar çözülmesi beklenmiyor. O zamana kadar İlemi Üçgeni, Kenya hükümeti için idari bir kolaylık olmaya devam edecektir (Collins, 2005, 11).

Son zamanlarda Kenya'daki İlemi Üçgeni bölgesinde petrolün keşfedilmesi, Kenya'nın kuzeybatısında yarı kurak olan bu bölgede yaşayan ve hayvancılık yapan Turkana kabilesinin sıkıntılı

dönemler yaşamasına neden olmaktadır. Petrolün keşfedilmesi ile yabancı devletlerin ve küresel şirketlerin yıllarca ihmal edilen bu bölgeye ilgilerinin artmasına yol açmıştır. Yıllarca su kaynakları ve mera açısından kıt imkanlara sahip olan bu bölge, etnik köken kaynaklı ve sınır ötesi çatışmaların oluşturduğu rekabet ortamına sahiptir. Bölgede yerel halkın karar alma noktasında etkisinin olmaması, petrol sahalarının yabancı şirketlerin kontrolüne girmesi, petrol sahası üzerindeki yeni etnik etnik çatışmalar bölgede oluşan stratejik riskleri artırmaktadır. Bu durum bu bölgenin yıllarca militarize olmasına neden olmuştur. Bu bölgede petrolün bulunmasının yaşanan düşük yoğunluklu gerilimleri artırması, şiddetli çatışmaların yeniden yaşanmasını muhtemel kılmaktadır.

4.8. Kenya ile Uganda arasındaki Migingo Adası anlaşmazlığı

Kenya ile Uganda arasındaki Migingo adası 2004 yılından bugüne kadar devam eden sınır problemidir. Kenya'ya ait olan Migingo Adası, bir futbol sahasının yarısı büyüklüğünde bir alana sahiptir. Oldukça kısıtlı yaşama sahip olan ada halkı yaşamlarını ahşap kulübelerde ve teneke kaplı barınaklarda sürdürmektedir. Kenya vatandaşı olan ada sakinlerinin, Uganda karasularında yasadışı balıkçılık yapmaları sorunun başlangıcını oluşturmaktadır. Uganda, Migingo adasının kendi toprakları olduğunu ileri sürmektedir. Kenya ve Uganda arasında sınır probleminin devam etmesi bu coğrafyada yaşayanlarda tedirginliğe ve korkuya neden olmaktadır.

Şekil 11: Kenya ile Uganda arasındaki Migingo Adası (URL 11'den erişilmiş ve düzenlenmiştir)

Migingo Adası'nın bulunduğu Victoria Gölü aynı zamanda Kenya-Uganda sınırını oluşturmaktadır. Bu sınır 1926'da Kenya Koloni Konseyinin (Sınırlar) Emri ile kurulmuştur. Söz konusu Konsey Emri'ne göre, sınır 1° güney enleminden, Victoria Gölü'nden Sio Nehri'nin ağzına kadar uzanmaktadır (Brownlie & Burns, 1979, s. 944). Sınır çizgisi teğetsel olarak Piramit Adası'nın batı ucuna dokunmakta ve daha sonra kuzeyden Kenya'nın Ilemba Adası'nın batı ucundan doğuya doğru düz bir çizgide ilerlemektedir. Bu iki noktayı birbirine bağlayan çizgi, Migingo adasının sadece 510 metre batısındadır (Wekesa, 2010, 334). 1926 Konsey Emri, Kenya-Uganda sınırınının 933 kilometresinin koordinatlar, direkler ve doğal özelliklerle eksiksiz bir

şekilde haritalandırılması şeklindeydi. Kenya'nın 1926'dan bu yana bu detaylı haritaya dayanarak Migingo Adası'nı egemenliğine almıştır. Öncesinde Afrika Birliği Örgütü (OAU) sonrasında halefi Afrika Birliği'nce 1964 Temmuz'unda Kahire Zirvesi'nde sömürge sınırlarının kesinliği kabul edilmiştir (Africa Union, 2019).

Afrika'daki Victoria Gölü Kenya, Uganda ve Tanzanya'ya aittir: Bu göl, dünyanın en büyük ikinci tatlı su gölüdür ve birçok Doğu Afrikalı için önemli bir gelir kaynağıdır. Gölün her tarafına yayılmış birçok ada bulunmaktadır. Ancak yaklaşık 1000 nüfusa sahip olan Migingo olarak adlandırılan küçük bir ada Kenya ve Uganda arasında ihtilaflara neden olmuştur. Tarihi açıdan bir önemi yoktur. Ancak adanın balıkçılık açısından gölün en verimli noktasında bulunması ve Uganda ile Kenya arasındaki göl sınırında stratejik bir kıyı limanı görevi görmesi nedeniyle önem taşımaktadır (Rossi, 2016, 659). 2004 yılından beri ada, Kenya ve Uganda arasındaki diplomatik ilişkilerin gerilmesine neden olmaktadır. Uganda kendi karasularında, ada halkını oluşturan Kenyalı balıkçıların avlanmasına izin vermemekte ve yakalanan balıkçıları tutuklamaktadır. Ayrıca Uganda, Kenyalı balıkçılara vergi uygulamakta bu durum iki ülke arasında gerilimin artmasına neden olmaktadır (Shaka, 2013, s. 34). Migingo dünyanın en yoğun nüfusuna sahip yerlerden birisidir. Bu nüfus küçük bir kaya parçası üzerine yığılmıştır. Kenya'ya ait olmasına karşın adada Uganda'ya ait karakol bulunmaktadır. Karakolda görev yapan polislerin baskıları adada yaşayan Kenya vatandaşı balıkçıları zor durumda bırakmaktadır (theguardian, 2019).

Resim 1: Migingo Adası (URL 12'den erişilmiştir)

Her ne kadar ihtilafta ortak bir zemin bulmaya yönelik diplomatik çabalar görülse de bu sorunun çözülmesinde etkili olmamıştır. Sorunun çözülmemesi Doğu Afrika bölgesinde, uluslararası barış ve güvenlik için potansiyel bir tehdit olmaya devam etmektedir (Muchege, 2017, 4-6).

5. Sonuç ve Öneriler

Afrika Kıtası tarih boyunca kölelik, zulüm, işkence ve sömürünün coğrafyası olarak anılmaktadır. Sömürgecilik ve soğuk savaş döneminin mirası olan kültürü, sosyal yaşamı, ekonomik düzeni siyasal yaşam ile iç içe geçmiştir. Geçmiş zamanlarda sömürgeciliğin mirası olan sorunlar Afrika'da çözülmeyi beklerken bugün yöntem değiştiren ülkeler farklı yolları kullanarak Afrika kıtasında modern koloniler kurmayı planlamaktadır. Afrika kıtasının sömürülmesi için izlenen yeni yollar geçmiş sömürge devletlerinin amaç ve hedeflerinden hiçbir farkı bulunmamaktadır. Geçmiş dönemlerde batılı devletler tarafından sömürülen devletler bugün Çin başta olmak üzere birçok devlet ve küresel şirketler tarafından sınırsız bir şekilde sömürülmek istenmektedir. Çin, Afrika ülkelerinde etkinliğini artırırken diğer ülkeler gibi ön şart ileri sürmemekte aksine koşulsuz bir şekilde Afrika kıtası üzerinde hakimiyetini etkin bir şekilde kullanmaktadır. Afrika'da yaşanan başta sınır sorunlarının doğurduğu çatışma ve savaş ortamı, Çin gibi ülkelerin Afrika ülkeleri üzerinde etkinliğini ve gücünü pekiştirme imkânı ve ortamı sağlamaktadır. Geçmiş dönemlerde yaşadıkları sorunlar karşısında çareleri kendi toprakları dışında arayan Afrika ülkeleri ve liderleri satranç tahtasının piyonu olmaktan öteye gidememişlerdir. Afrika'da yaşanan sorunlara Londra, Paris, Moskova ve Washington'un penceresinden bakarak çare aramışlardır. Önerilen çareler Afrika'nın kanayan yarasının kangrene dönmesine yol açmıştır.

Bugün dünyanın ilgisinin arttığı Afrika ülkeleri kıtanın kronikleştirilen sorunlarını çözmek yerine sınır problemleri uğraşmaktadır. Buna karşın modern sömürge devletleri ise Afrika'nın zengin doğal kaynaklarına ve kıtadaki ekonomik potansiyellere ulaşma planları yapmakta ve bu planlarını uygulamaktadırlar. Bugün Afrika kıtasında, İngiltere, Fransa ve ABD'nin nüfuzu azalmaya başlamıştır. Bu nüfuz alanını Çin ve alternatif diğer güçler doldurmaktadır. Afrika'nın acil olarak yaşadıkları sınır problemlerini çözmeleri gerekmektedir. Bölgesel güvenlik için bir tehdit oluşturacak ihtilafları alevlenmeden

önce çözecek mekanizmalar bulmaları zorunlu bir ihtiyaçtır. Afrika'da problemlerin çözülmesinde öncelikle yerel otoritelerin kararlı ve samimi olmaları önem arz etmektedir. Anlaşmazlığın net bir şekilde belirlenmesi bu durumun taraflarca kabul edilmesi gerekir. Ülkeler nezdinde anlaşmazlık komisyonları oluşturulmalıdır. Sınır sorunlarının nedenlerini araştırmak ve sorunun adaletli bir şekilde çözümünün sağlanması amacıyla tarafsız ülke ve kuruluşlardan heyetler oluşturulmalıdır. Yapılacak teknik ve sosyolojik çalışmalar neticesinde çözüm önerilerinin olduğu raporlar oluşturulmalıdır. Çözüm süreçlerinde raporlar değerlendirilmelidir. Sınır sorunu yaşayan devletler arasında doğrudan olmak kaydıyla müzakerelerin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Bu safhada Afrika Birliği'nin taraflar arasında çözümün sağlanması için etkili çalışmalar yapması sorunların çözümünün kalıcı olmasını sağlayabilir. Bunun yanı sıra Afrika Adalet Divanı ve Uluslararası Adalet Divanı'nda sınır problemlerinin çözümü için çalışmalar yapılması kalıcı barış için yararlı olacaktır. Afrika ülkelerinin başta sınır sorunları olmak üzere diğer sorunlarını çözerek sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal anlamda küresel güç olmanın yollarını adımlaymaya başlamaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, (1988). *Kültür Sömürgeciliği*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı .
- Amutabi, M. N., *Land and Conflict in the Ilemi Triangle of East Africa*.
<https://pdfs.semanticscholar.org/9342/6bc06655267468946fefdf9f9336725c1f8b.pdf> 26/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Arpa, E. (2011). Sudan ve Darfur Sorunu. *Avrasya Etüdüleri*, 97-122.
- Atalay, İ. (2013). *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*. İzmir: Meta Basım.
- Bayram, M. (2013). Darfur Sorunu'nun Uluslararası Boyuta Taşınmasında Küresel Enerji Politikalarının Rolü. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 217-228.
- Briney, A., <https://www.thoughtco.com/halayeb-triangle-1435449>, 29/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Brownlie, I., & Burns, I. R. (1979). *African Boundaries: A Legal and Diplomatic Encyclopaedia*. London: Hurst & Co.
- CIA., <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sf.html> 21/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- CIA., <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mi.html>, 24/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- CIA., <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tz.html> 25/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- CIA., <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sf.html>, 26/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- CIA., <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/od.html> 28/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- CIA. (2019, 10 28). <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/su.html> adresinden alındı
- CIA. (2019, 07 02). <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/wi.html> 02/07/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Collins, R. O. (2005). The Ilemi Triangle. *Annales d'Éthiopie*, 5-12.
- DeRouen, K., & Heo, U. (2007). *Civil Wars of the World: Major Conflicts since World War II*. California: ABC-CLIO.
- Germanhistorydocs., http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=782&language=english, 20/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Günel, K. (1997). *Coğrafyanın Siyasal Gücü*. İstanbul: Çantay.
- Ipumbu, T., <https://www.thevillager.com.na/articles/7814/orange-river-boundary-a-forgotten-reality/>, 11/07/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Kristof, L. K. (1959). The Nature of Frontiers and Boundaries. *Annals of the Association of American Geographers*, 281.
- Malawivoice., <https://archive.ph/20130128062051/http://www.malawivoice.com/2012/09/03/jb-meets-opposition-leaders-on-tanzania-again-journalists-bared-from-asking-questions-after-waiting-for-5-hours-no-food-no-allowance-77011/#selection-267.0-395.153>, 25/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Mayall, M. (1973). The Malawi – Tanzania Boundary Dispute. *The Journal of Modern African Studies*, 611-628.
- Michalopoulos, M., & Papaioannou, E. (2011). *Michalopoulos, Stelios and Elias Papaioannou The Long Run Effects of the Scramble for Africa*. Londra: CEPR Discussion Paper.
- Muchege, G. G. (2017). *Resolving The Migingo Island Dispute Between Kenya And Uganda Under International Law: Prospects And Challenges*. Nairobi: The University Of Nairobi.
- Olanran, B., Oladesu, C., Badeji, L., Kuforiji, F., & Ojogo, D. (2014). Namibia-South Africa Dispute Over Orange River Border. *Department of History and Strategic Studies, University of Lagos*, 1-19.
- Pathak, K. (2014). India's Borders and Cross-Border Issues: Problems and Prospects. *Pentagon Publishers*, 1-18.
- Raux, C.J.B. Ie, The Botswana -Namibia Boundary Dispute. Towards A Diplomatic Solution Or Military Confrontation?, https://dspace.nwu.ac.za/bitstream/handle/10394/6314/No_44%281998%29_Le_Roux_CJB.pdf?sequence=1&isAllowed=y 20/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Rickad, C. (2019, 11 05). *A borderline case that never was*. <https://legalbrief.co.za/diary/story/pdf>, 05/11/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Rossi, C. (2016). The Migingo Island Dispute between Kenya and Uganda. *Brooklyn Journal of International Law*, 659-690.
- Shaka, J. (2013). Migingo Island: Kenya or Uganda Territory. *Journal of Conflictology*.
- Stratfor. (2019, 10 29). <https://worldview.stratfor.com/article/sudan-slips-soldiers-halayeb-triangle>, 21/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Sudantribune., <http://www.sudantribune.com/Sudan-and-South-Sudan-contest-60,42563>, 18/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Sudantribune., <https://www.sudantribune.com/spip.php?article46161>, 19/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Tandoğan, M., *Halâyib Üçgeni Meselesi ve Sudan-Mısır İlişkileri*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/hal%C3%A2yib-ucgeni-meselesi-ve-sudan-misir-iliskileri/1115809>, 27/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- TDK, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=29> 10/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- The Guardian, <https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2018/oct/24/life-on-the-tiny-island-of-migingo-in-pictures> 19/11/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Thenewhumanitarian. (2019, 10 26). <http://www.thenewhumanitarian.org/feature/2003/06/16/land-claim-falls-deaf-sa-ears> 26/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- TMMOB, http://www.maden.org.tr/resimler/ekler/1b3833e2504647f_ek.pdf 15/11/2019 tarihinde erişilmiştir.

- URL1., <https://peterslarson.com/2011/01/19/african-conflict-and-ethnic-distribution/>, 15.10.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 2., <http://blogs.brown.edu/choices/files/2014/07/Africa-1914-color.png>, 25/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL3., <https://pslarson2.files.wordpress.com/2011/01/conflictsbystate.png>, 29/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 4. <https://www.timeturk.com/tr/2012/05/02/bati-sahra-hakkinda-her-sey.html>, 27/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 5., <https://cdn.britannica.com/42/4242-050-772A86CA/South-Africa-map-features-locator.jpg>, 21/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 6., <https://www.thinglink.com/scene/526466040964579330>, 25/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 7., <https://cdn.britannica.com/67/129967-050-75908369/territories-Bantustan-South-Africa.jpg>, 24/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL8., https://1.bp.blogspot.com/-TCRN798SlwY/T7_4ofUFInI/AAAAAAAAAajg/o6nFOj-_rU/s1600/sudan_border_disputes_map_3.png, 27/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 9., <https://worldview.stratfor.com/article/sudan-slips-soldiers-halayeb-triangle>, 25/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 10., <https://shalomconflictcenter.org/wp-content/uploads/2019/04/Ilemi-11-2019-1024x680.jpg>, 24/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 11., <https://tr.stockfresh.com/image/4544185/uganda-political-map>, 25/10/2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL 12., <https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2018/oct/24/life-on-the-tiny-island-of-migingoin-pictures>, 19/11/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Wekesa, P. W. (2010). Old Issues and New Challenges: The Migingo Island Controversy and the Kenya- Uganda Borderland. *Journal of Eastern African Studies*, 331-340.
- Wilson, A. (2012). *Cycles of crisis, migration and the formation of new political identities in Western Sahara*. Paris: Centre Population et Développement.